

CE LOC MAI AU LAICII ÎN BISERICĂ?

Autor: Dragoș Manea | 2 februarie 2022

Zăbovind ceva mai mult prin bisericile ortodoxe de la noi, un ochi vigilent nu poate să nu remarce separarea pronunțată dintre viața cotidiană a laicilor și viața acestora în Biserică. De ce existența mirenilor are în general doar o intersecție minoră cu viața eclezială? De unde respingerea reciprocă la nivel profund dintre laici și Biserică? După părerea mea, cauzele trebuie căutate cu răbdare și nepărtinire în rândul abaterilor de la însăși esența constitutivă a Bisericii ca fenomen social – ce se definește etimologic ca *adunare a credincioșilor* –, iar un posibil răspuns paradoxal îl văd în însăși încercarea Bisericii ca instituție de a atrage cât mai mulți credincioși.

Odată cu legalizarea creștinismului în secolul al IV-lea, se trece de la o formă de manifestare a credinței creștine clandestină și asumată cu prețul vieții, la un creștinism de mase, în care a fi creștin era un lucru la modă. De unde cu câteva decenii în urmă, creștinismul însemna o posibilitate permanentă de a fi persecutat și în final omorât, acum practicarea credinței devine din ce în ce mai la îndemână. Practic, Biserica se deschide spre tot poporul, toți având posibilitatea de a participa la cult fără prea mare efort sau risc. Tocmai în acest fapt pot identifica începutul secularizării și anume o primă diminuare a standardelor creștinismului.

Chiar și după secolul al IV-lea, a fi creștin nu era la fel de ușor ca în zilele noastre. Practica botezului copiilor mici nu era răspândită, existând disciplina catehumenatului, adică un fel de perioadă de probă înainte de intrarea cu drepturi depline în comunitatea creștină. Putând dura până la trei ani, aceasta era perioada în care cel care aspira la botez, aflat la vârstă adultă, era învățat de către episcop, preoți, diaconi și ceilalți membri ai comunității cunoștințele esențiale despre credința creștină. Existau și anumite evaluări periodice în urma cărora episcopul sau reprezentanții acestuia luau decizia ca persoana vizată să fie botezată sau să mai aștepte. Prin urmare, chiar dacă a fi creștin nu mai era o asumare pe viață și pe moarte la modul cel mai concret, standardele de atașament față de credință erau cu mult mai mari decât în zilele noastre.

E momentul să fac o precizare despre statutul intermediar al acestor catehumeni. Aceștia nu aveau dreptul de a participa la întreaga Liturghie, fiind rugați să părăsească adunarea după citirile biblice, neputând asista la întreaga slujbă și, cu atât mai mult, nu se puteau împărtăși¹. Astfel, distincția dintre membrii comunității și cei care aspiră să facă parte din aceasta era cât se poate de clară.

În timp, însă, lucrurile au început să se schimbe. Sub influența apuseană a teologiei conform căreia copiii nebotezați nu au șanse de mântuire, se generalizează practica pedobaptismului (i.e. botezul copiilor). O consecință dramatică a acestei schimbări este faptul că admiterea în creștinism nu se mai realizează voluntar și conștient, ci doar ca un fel de tradiție împământenită. Astfel, persoana adultă nu poate fi trasă la răspundere pentru un legământ – Botezul – pe care l-au făcut alții (nași, părinți) în numele lui și pe care, poate, aceasta nu și-l dorește. Chiar dacă nu afectează în niciun fel validitatea actului baptismal, a face creștin cu drepturi depline pe oricine creează impresia faptului că apartenența la creștinism nu implică absolut niciun efort din partea credinciosului, ba chiar că este un favor pe care acesta îl face Bisericii frecventând slujbele.

Din cele de mai sus vedem o maximă deschidere a Bisericii de a primi pe oricine, indiferent de gradul de dedicare al persoanei față de creștinism. Voi încerca, în cele ce urmează, să explic modul în care această disponibilitate a generat efectul advers, acela al îndepărtării oamenilor de viața autentică în Biserică.

Dispariția catehumenatului a dus inevitabil la un analfabetism teologic al majorității credincioșilor, aceștia fiind lipsiți de pregătirea temeinică în ceea ce privește credința, pregătire premergătoare asumării definitive a creștinismului prin Botez. Astfel, se creează o mare discrepanță între persoanele din biserică, toate botezate, deci, din punct de vedere al integrării, având aproximativ aceleași drepturi, în special acela de a se împărtăși. Pe de o parte, avem „personalul bisericii” – preot, cântăreț, câțiva creștini mai devotați – care au mai mult sau mai puțin habar despre ce se întâmplă în timpul slujbelor, despre care este raportarea corectă față de Cel Căruia i se adresează aceste rugăciuni și alte aspecte ce țin de viața în Biserică. De cealaltă parte, se află „publicul”, marea masă a „credincioșilor”, pentru care slujba este un spectacol, un moment de liniștire sufletească și cam atât.

Prin analogie, avem de a face cu o „trupă” formată din aproximativ 4-5 membri și o mulțime de „fani”. Nefiind parte din trupă, acești spectatori, fanii, sunt tratați ca atare, ca niște neștiutori cărora li se livrează servicii religioase și care umplu, la rândul lor, cutia milei. Din ce am afirmat mai sus se poate înțelege că vina este doar a „trupei”, fapt cât se poate de neadevărat. Cei mai mulți dintre credincioși chiar nu au nicio intenție sau dorință de a ieși din starea de „fan”, stare confortabilă, care nu implică niciun efort activ din partea lor. Simplul fapt că multe dintre persoanele prezente în biserică nu cunosc nici măcar denumirea slujbei ce are loc – afirmând generic: este *slujbă* – situația

gravă în care se află alfabetizarea teologică a maselor botezate.

O astfel de structurare a oamenilor în biserică nu are cum să creeze comunități stabile, în care laicii se simt acasă în biserică. Departe de a fi înțeleasă ca o comunitate a tuturor credincioșilor, Biserica este descrisă de cei mai mulți ca fiind mulțimea „popilor”, fapt totalmente lipsit de temei în tradiția autentică creștină. Când biserica nu îmi este casă, eu, ca laic, sunt inevitabil împins spre secularizare, spre spațiul profan al unei existențe mediocre din punct de vedere spiritual. Nu sunt vrednic – mai bine spus, învrednicit printr-un act sacramental sau conjunctural – de a face parte din „trupă” și, astfel, integrarea în comunitate capătă mai degrabă aspectul unui formalism politicos.

De aici apare fragmentarea adunării, care nici nu mai poate să primească titulatura de comunitate. Fiecare vine la biserică pentru el însuși și, după cum zic mulți, pentru Dumnezeu, nu pentru oameni. Cel mai des sunt urmărite anumite foloase materiale și spirituale, dar care nu se extind mai departe de propria familie². Biserica este un loc în care intri, ieși pace, liniște, conștiința împăcată, încredere etc. și ieși, fără a percepe locul ca fiind al tău. Astfel, te simți la fel în orice biserică, dar nicăieri cu adevărat acasă. De ce? Fiindcă acasă, oricine ai fi, ai un rol, un scop în legătură cu acea comunitate, altfel spus ești din „trupă”.

Această fragmentare este mult facilitată de lipsa de comunicare în Biserică. În multe locuri cu greu ajungi să cunoști pe cineva, fiindcă plutește în aer un sentiment de „să nu îl deranjez pe cel de lângă mine, ca nu cumva să îi stric liniștea”, fapt amplificat și de anumite percepții negative despre comunicare ca fiind „risipitoare” (stricând concentrarea minții) și inutilă în comparație cu rugăciunea particulară. Totuși, de multe ori, e vorba și de o comoditate – pusă pe seama dorinței de pace interioară – din partea membrilor deja intrați în comunitate, de a nu fi scoși din tipare, din modul clar de existență ce sigur duce la mântuirea sufletului. Ironia sper că este evidentă.

Încercând să fiu cât se poate de obiectiv, îmi dau seama că această ostilitate inițială față de nou-veniți apare, în unele cazuri, și ca o măsură de autoprotecție a comunității împotriva oamenilor rău intenționați sau cu o înțelegere lipsită de logică asupra credinței. Un exemplu de astfel de persoane sunt cei care caută soluții simple pentru problemele personale – câte o minune – fără a-și asuma însă într-adevăr viața creștină în ceea ce înseamnă ea mai înalt și demn, asumare ce implică un anumit nivel de efort ascetic. Alții caută cu orice preț să ducă o luptă împotriva lumii, văzând în societatea actuală manifestarea demonicului. Nu știu dacă au sau nu dreptate, dar, în orice caz, greutatea acestei lupte împotriva „lumii păcătoase” este infimă în comparație cu efortul interior al autodepășirii continue pe plan spiritual, pe care mulți îl neglijează în favoarea „războiului” exterior. Deoarece intrarea oricui în orice biserică este liberă și ușoară, Biserica nu duce lipsă de persoane din ambele categorii mai sus menționate, ba chiar, în unele locuri, acestea formează majoritatea „fanilor”, cu complicitatea tacită (sau nu) a

„trupei”.

În concluzie, lipsa catehizării și a interesului pentru catehizare a ambelor părți implicate, împreună cu o cultură teologică îndoielnică – inclusiv a multora din membrii „trupei” – generează toate premisele unui nivel sub medie al înțelegerii creștinismului de către oamenii care participa la slujbe și la alte activități din Biserică. Acest fapt contribuie la respingerea noilor potențiali membri ai comunității: cadrul social pe care aceștia îl găsesc de cele mai multe ori este unul fie inexistent, fie de slabă calitate. Astfel, un nou venit într-o comunitate sau întâlnește oameni mediocri, sau este catalogat drept mediocru de către membrii actuali ai comunității. Aceștia se comportă ca atare și, *primindu-l cu respingere*, îl direcționează către o zonă a „marelui public inactiv al Bisericii”, unde, de altfel, multora le place, din comoditate, să se încadreze.

NOTE

1. De aici relicva liturgică (care, în cele mai multe cazuri, și-a pierdut aplicabilitatea odată cu dispariția disciplinei catehumenatului) a concedierii catehumenilor prin formula: „Cei chemați [i.e. catehumenii] ieșiți, câți sunteți chemați ieșiți, ca nimeni din cei chemați să nu rămână” rostită de către preot sau diacon înainte de Intrarea Mare a Liturghiei. ↑
2. Nici măcar Împărtășania – Taina prin excelență a comuniunii – nu mai este privită decât de foarte puțini ca fiind creatoare de comunități. Din nefericire, percepția generală a păstrat doar caracteristica terapeutică (pentru trupului și a sufletului) a Împărtășirii și, eventual, ideea apropierii de Dumnezeu, excluzând de cele mai multe ori ideea de comuniune în rândul oamenilor prin Împărtășire. ↑

Imagine: Pixabay